

„פגיעתו החברתית של הרס-הפצות“

סקירה מאת שלמה אראל

יש ולאותו ספר עצמו פנים (ומסקנות) שונות לקוראיו בארצות שונות ובמציבים נבדלים זה-מה; ואז גם מרכז-הענין שבספר מועתק לשטח אחר (ולעתים — בלתי צפוי). „פגיעתו החברתית של הרס-הפצות“, שחובר ע"י עובד מדעי של מוסד-המחקר המסועף אשר לחיל-האוויר האמריקאי, נועד לסכם את לקחי-הם הן של הפצות-רבתי מימי מלחמת-העולם השניה והן של אסונות מזע-זעים כגון ההתפוצצות בנמל-הנפט ב-טקסס, לשם הערכת האפשרויות בתנאי מלחמה אטומית. ואילו סקירתו של ד"ר ש. אראל מבליטה דוקא אותם צדדים ולקחים בספר זה אשר ערכם הנו ודאי לגבי מצבי מלחמת-אוויר, בלתי-אטו-מית, הצפויה אולי לארצות וחבלי-עולם שטרם „התקדמו“ לשיעור-סכנות. מאותו סוג טוטלי להן נתכון בעל-המחקר עצ-מו. אכן, גם הסכנות אותן מביא בחשד בון הסוקר הן חמורות דיו; ועלינו ללמוד מסיכומיו הקודרים של ספר-מאלף זה, ומהאזהרות המציאותיות שבן.

הספר „פגיעתו החברתית של הרס-הפצות“ מוקדש לתוצאות החברתיות של הפצות בכלל — וההפצות הגרעיניות בפרט. אך עיקר-החיוב שבו הוא כי המחקר משתדל לתאר את השפעת ההפצות הכבדות של מלחמת-העו-לם השניה — הן על המבנה החברתי של האוכלוסיות הנפגעות והן על המשך ניהול המל-חמה על-ידי המדינות. ובכך בעיקר טמונה גם חשיבותו בשביל הקורא הישראלי; שהרי אלה בחבל-עולם זה המתענינים בשאלות ההגנה-האו-ריתית וההכנות לשעת-חירום חושבים, מן-הסתם, במושגי מלחמה ללא שימוש בעצמת-ההרס האטומית. לכן כה חשוב לנו לקרוא על תגובות האוכלוסיה, למשל בבריטניה ובגרמניה, בזמן ההפצות האויריות הממושכות והכבדות „מן הסוג המקובל“.

בעל-הספר אסף חומר רב מדבריי-הימים של מלחמת-העולם השניה בגרמניה, בפולין, בברי-טניה וביפן והוא ניתח את התנהגות האוכ-לוסיה תחת מטר הפצות, על-מנת שלקח זה יסייע לשער כיצד עלולים לנהוג עמים בעתיד כתוצאה מהפצצה אטומית.

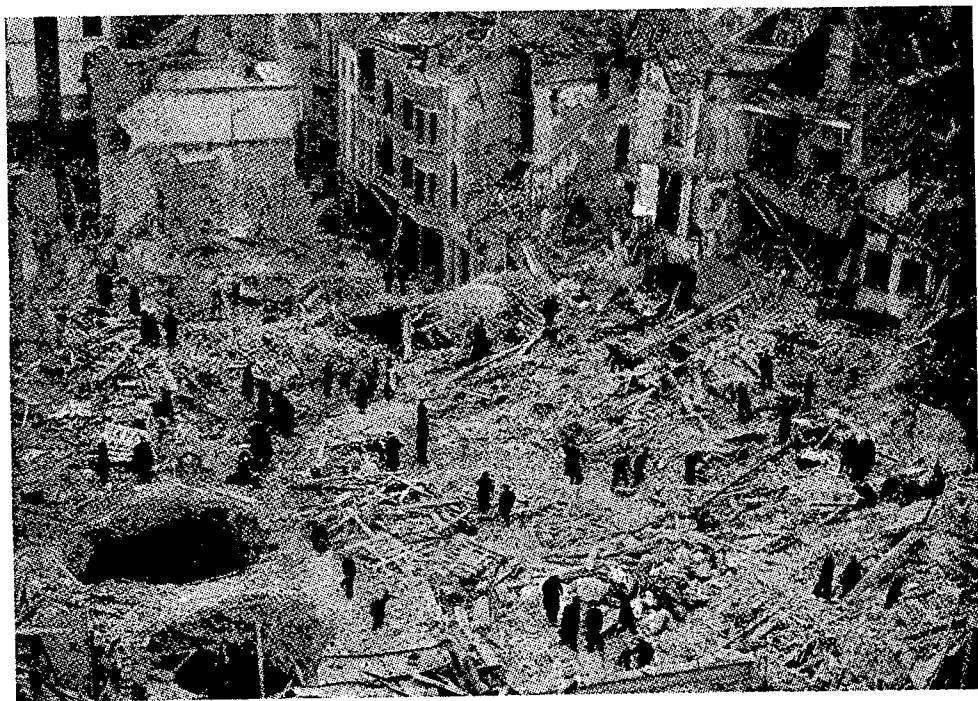
אכן, מסופקני אם הצליח הסופר בצד ה„גבו-רות“ שבספרו; שהרי, בעצם, אי-אפשר כלל להשוות את ההרס של „מלחמת-המחר“ לזה

Fred Charles Iklé: The Social Impact of (* Bomb Destruction (Un. of Oklahoma, 1958)

הידוע לנו ממלחמת העבר. כמות ההרס והיקפו ישנו את איכות התגובה וטיבה; ואפשר להניח שחורבן לא-ישוער יביא לידי תגובה פסיכולוגית אחרת מאשר זו שהופגנה במלחמת העולם השנייה. לכן לא ניתן, בעצם, להתוכח עם מחבר הספר האם צודק הוא או לא בהנחתו, למשל, כי המשך קיומה של הציביליזציה האנושית מובטח גם לאחר מלחמה גרעינית טוטלית. הוא עצמו הרי אינו יכול לענות על השאלה מהו מספרם המציאותי של בני אדם אשר יותרו בחיים לאחר מלחמה-צפויה כזו — והוא גם מדגיש כי בין 5%—95% של האוכלוסיה במדינה מותקפת עלולים להיות בין נפגעייה החמורים (חללים) — או אלה שנפגעו פגיעה רצינית) של ההפצצה-האטומית; כי הכל תלוי בתנאי ההפצצות ובמסיבותיהן. על-כן כה קשה לשפוט, למשל, האם תתאמת נבואתו של המחבר כי למרות עצמתו של ההרס-הגרעיני יהיה בכל זאת בנמצא, אחרי ההפצצות, דיור שיספיק בש"ביל הנותרים כדי להיחזק לתוכו; שלא יש-תנה ביסודו המבנה המשפחתי; שלא תבוא התמוטטות פסיכית של רוב האנושות. כי מי

יודע כיצד נגיב לנוכח הגויות המעוותות והמעוקמות של קרבנות ההקרנה הגרעינית — ולמול האימה של "כמה מאות-מיליוני מתיים" כפי שניבא גנרל-לויט. גיימס מ. גאבין, מהבול-טים שבאנשי ההגות הצבאית האמריקאית, בעדו-תו לפני ועדת-המשנה לכוחות-המוזוינים של סנאט ארצות-הברית (ב-29 ביוני 1956). דעה מקובלת היא (וכך, למשל, טוען השבועון "טיים" מ-6 ביולי 1959) שהקצין הנ"ל היה המומחה המוסמך ביותר שבצבא-ארה"ב להעריך תוצאותיה של מלחמה-גרעינית. הנה, דעתו של גנ. גאבין היא כי ארה"ב חייבת לקבל עליה את ההנחה החמורה כי במקרה של התנגשות גרעינית בה תהיה אמריקה צד-לוחם, ייהרגו כ-23 מיליון אמריקאים ועוד כ-25.9 מיליון תושבים (כמובן — הכל לפי הערכה סכימטית-מדגמית) ייפגעו באופן קשה. ואם כל זה (או "בערך זה"). אמנם יתגשם, ואם, למשל, כמח-צית כל הבתים שבארה"ב לא יהיו ראויים עוד לדיוור — שכן כך מניח רב-הסמכא הנ"ל — כי אז הרי קשה מאוד לתאר מראש מה בדיוק יהיה המבנה החברתי שיתהווה או יותר לאחר

אזרחים בלגיים מחפשים אחרי קרבנות במקום פגיעתו של V2

קרבות הפצצת טוקיו (מרס, 1945) מוצגים לזיהוי באחד הפארקים של העיר

הטיפול הרפואי, התחבורה, חלוקת המזון וגיוס כוח-האדם — תוספנה גם בעתיד להוות את עמודי-התווך של כל המאמץ המלחמתי כולו. ומה שנעשה בשטחים אלה במלחמת-העולם — ביחוד בארצות כאנגליה או גרמניה — יכול לשמש חומר חשוב מאוד למתכננים הישראליים שיסייע להם הרבה בהכנותיהם.

אכן, הספר גדוש אינפורמציה על הנסיון שנצטבר בשעתו ברחובות לונדון ובעריה של גרמניה, אפשר למצוא בו סיכומים סטטיסטיים על הפינוי, על צורת חלוקת האוכל, על מספר הבתים שנהרסו ועל צורות בהן נמשכו החיים האזרחיים; כן מוצאים אנו בו ידיעות מחכימות ומעוררות-מחשבה — כגון העובדה שעשרה אחוז מכלל תושביהן של ערי גרמניה המופצצות קיבלו מזונם על-ידי מטבחים ציבוריים; וש"מסעדות בריטיות" ("British Restaurants") הצילו או את המצב התזונתי בערים ההרוסות שבבריטניה. ומבלי משים מתעורר ההרהור שאם לא נדאג מראש למטבחים ניידים — נהיה ודאי גם אנו במצב קשה אם, חס-זחלילה, תת-רחש התקפת-פתע של האויב. ועוד: — אנו לומדים מהספר — יצוין כי כותב טורים אלה לא תיאר כזאת לעצמו מעולם — שהרס אוטר-בוסים בפרנקפורט (גרמניה) ובקובה (יפן), ובדרך כלל בערים שהופצצו, היה רבי-יותר מאשר הרס בתים (באחוזים). עם תום ההפצצות הוצאו בפרנקפורט משימוש 72.6% ובקו-

כל אלה בארה"ב, ואיך בדיוק יגיבו האמריקאים או מרביתם, על מציאות חדשה כזו. מי יוכל כעת לשפוט האם האמריקאים יכנעו — או לא — לאחרי גשם הפצצות אטומיות ממושכות ומש-חיתות; או האם אחדים מאותם אמריקאים ייצאו לרחובות לשדוד — או לא. והאם תושבי אותם הבתים שיוסיפו לעמוד על תלם יכניסו לבתיהם את אלה שנשארו ללא קורת גג? נדמה לי שמחבר הספר לא ענה על שאלות אלו ואף לא יכול היה לענות עליהן; כי זועה כה בלתי-ניתנת-לשיעור וחסרת-תקדים ואימה כזו טרם נתרחשו בהסטוריה — ואף הציטטות המועטות שבספר על מכת-הדבר בימי-הביניים, למשל, אין בהן כדי לתת לנו תמונה ומושג מוחשיים כיצד באמת היו מגיבים או בני-האדם בשעת חורבן חברתי המתחולל סביבם.

על אף ספקותי אלה לגבי ה"נבואות" החברתיות שבספר הריני בדעה שזהו ספר טוב — וביחוד לקורא הישראלי. שכן ההגיון מחייב כי היענותנו לקראת התקפות-אויב אפשריות תהינה מבוססות בראש וראשונה על דפוסי-המלחמה ה"מקובלים". לקח ההפצצות של לונדון והמ-בורג, למשל, "מספיק" בודאי לגבינו. ורב הוא החומר על נסיון מלחמת-העולם השניה שבספר זה; וזאת לזכור: אפילו ידיעות "קטנות" לכאורה — עשויות לעזור לא-מעט לאלה העוסקים בתכניות התכונה לשעת-חרום, כי שאלות "פרוזאיות" כאלו — שאלות הדיור, הפינוי,

דו על ידה — נוכח, כי האימה מפני ההפצצות, משהופכות הללו למציאות קרובה, יוצרת ממי לא "אורת פיננו"; והלקח הוא, כמובן, כי יש גם להכין ולארגן מבעוד-זמן תכניות-פינוי ממשלתיות — וגם להיות מוכנים לקראת "זרימה-עצמית" לפינוי של חלק לא-קטן מבין התושבים. כאמור, ידיעות מסוגים אלה על מציאות החיים האזרחיים בתנאיה של המלחמה הגדולה שלפני 20—15 שנה עוזרות הרבה לכוך, תחילה את ההרהור — ולאחר-מכן את התכנון — ובכך חשיבותו של הספר. ולדעת החתום-מטה, טמון בידיעות אלו ערך רב יותר מאשר בניחוש מתי, כיצד, והאם בכלל, תשתרר בהלה בין התושבים בבוא ימי ההפצצה האטומית, ומה אותו מספר מסוים של חללים אשר יגרום להתמוטטות ה"מוראל" האזרחי.

חסרים בספרו של פ. איקלא הערכת בנית מקלטים וניתוח חשיבות המקלטים במלחמת-העולם השנייה. מתקבל רושם שהמחבר העריך והחשיב את בעיית המקלטים עד כדי כך שלא רצה לגעת בנושא באופן שטחי בלבד — ועל-כן אולי השאירו לסופרים אחרים. אך אין כל ספק שעקב כך חסר בספר ענין שהנו חיוני לכוננות המלחמתית — שהוא אף משמש סלע-מחלוקת בויכוחים ודיונים בין גורמים רבים האחראים להכנות לשעת-חירום בארצות השונות.

הספר מכיל שפע של תרשימים ורשימות על הדיור, הפינוי, ההרס החמרי, חלוקת המזון וסידורי קשר ותחבורה במלחמת העולם השנייה; וכן מובאות בו תמונות מועזעות על החורבן וההשחתה שנגרמו על-ידי ההפצצות בחלקי-העולם השונים.

סיכום-של-דבר — ניתן להמליץ על ספר זה, על תוכנו הרב, המלצה בלתי-מסויגת לכל מי שעוסק בהכנות לקראת שעת-חירום — או שמנסה להרהר בבעיות החמורות הכרוכות בהתכוננות זו, ולהבינן.

בה 44% מכלל האוטובוסים; ובבריטניה נהגו להחנות את המכוניות מחוץ לתחום-הערים כדי לשמרן מפני פגיעה ויתכן כי טרם תמה התור-עלת שבתחבולה זו. פ. צ. איקלא, בעל הספר, מדגיש שהאופניים נתגלו ככלי-הרכב הבטוח ביותר מפני פגיעה במסיבותיה של מלחמה "חדשה"; ועל-כן טבעי הדבר שבאנגליה הור-סיפו בתי-החרושת לייצר אופניים אף בשנות המלחמה, בעוד שמפעלי המכוניות אולצו ע"י הממשלה להפסיק את הייצור.*

ערך רב נודע לגבינו גם לסטטיסטיקה המוכיחה שבאנגליה פינו שני מיליון תושבים מרצון נס החפשי את הערים, אשר סוכנו על-ידי מטוסי האויב, ועברו לאיזורים בטוחים-יותר. אם נשוה מספר זה לאותם 1,473,391 התושבים (דהיינו — רק כשבעים אחוז לעומתו) אשר פונו על-ידי הממשלה, בהתאם לתכניות-הפינוי שעובי-

* יתכן, כמובן, שבין הסיבות המקריות להבדל זה היתה העובדה כי הפוטנציאל היצרני-הטכני של מפעלי המכוניות היה נחוץ הרבה יותר לפיתוח הייצור המלחמתי הישיר — ואף גויס לכך. (המערה).

אחד המטבחים הניידים שהופעלו בברלין לאחר ההפצצות במלחמת העולם השנייה

